

BRIEF UIT DEN VREEMDE.

HET DERDE INTERNATIONALE CONGRES VOOR PHONETISCHE
WETENSCHAP,

gehouden te Gent van 18—22 Juli.

Alvorens te trachten U verslag te doen van wat de voordrachten en demonstraties aan belangrijks boden ook voor medici, kan ik niet nalaten de lezers van dit *Tijdschrift* deelgenoot te maken van algemeene overdenkingen, waartoe dit congres aanleiding was.

In de keurige Aula uit den Nederlandschen tijd, waar plaquettes van HUGO DE GROOT, BOERHAAVE en anderen, en verder leeuwen met 17 pijlen de wanden versieren, werden zoowel de openingszitting als bijna alle wetenschappelijke vergaderingen gehouden. Hier klonken al dadelijk na de openingsrede van den Voorzitter prof. dr. E. BLANCQUAERT, Nederlandsche klanken in de begroetingsredenen van dr. GRAULS en van den Rector der Universiteit van Gent, die in deze internationale omlijsting voor ons Nederlanders een nieuwe, ongekende aantrekkelijkheid bezaten. Mijn overdenking ook in de volgende dagen, was deze: hoe is het mogelijk, dat overeenstemming ook in de trillingspatronen, die men de moleculen der omgevende lucht opdringt, een zoo sterk gevoel van saamhoorigheid geeft, terwijl omgekeerd de ongelijkheid der patronen nauwelijks scheidend werkt; immers welk een moeite gaf men zich om elkaars patronen na te bootsen en hoe welwillend kwam men aan de tekortkomingen der imitaties tegemoet!

Nadat de overige welkomstreden gehouden en beantwoord waren en de congresphoto was gemaakt, waarop wij ons allen zoo duidelijk weer drie jaar ouder en wijzer vertoonden, werd onmiddellijk een begin gemaakt met de wetenschappelijke voordrachten. Immers er moesten ruim 70 voordrachten en ettelijke demonstraties worden afgewerkt, en tot nog toe heeft men het niet gewaagd de synthese tusschen de werkers van verschillende wetenschappelijke herkomst, linguïsten, physiologen, laryngologen, psychologen en zoo voort in gevaar te brengen door het instellen van secties.

Dezen eersten ochtend werden bespiegelingen gehouden, waaraan de verhouding die tusschen spraak en taal, taal en spraak bestaat, ten grondslag lag. Allermerkwaardigst is het hierbij steeds te zien, hoezeer onze opleiding bepaalde denkbanen bij ons heeft uitgeslepen, waarbuiten het vrijwel onmogelijk is te treden.

De physioloog, die zich met fonetische verschijnselen bezighoudt, ziet contracterende spiervezels, van waaruit hij zich het geheel opbouwt. De physicus kiest, neen kiest natuurlijk niet, wij kunnen niet meer kiezen, de luchttrillingen als punt van uitgang. De linguïst gaat uit van de enorme verzameling van gedrukte en geschreven letters, die de menschheid heeft aangelegd, en die haar bijna vertegenwoordigt. Een enkele maal gevoelt hij de behoefte zich voor te stellen, op welke wijze een letterteeken verklankt kan of moet worden, dan herinnert hij zich het bestaan van de fonetiek.

JONES trok een parallel tusschen de verhouding: mensch-lichaam en spraak-klank-acoustische qualiteiten. VAN WIJK wees de fonetiek haar plaats aan binnen de grenzen van het materiele, als onderdeel der natuurwetenschappen, waarbij echter het verschil tusschen techniek en natuurwetenschap wegviel, en een nieuw wetenschappelijk gebied scheen vrij te komen. Ook VON LAZICZIUS en anderen bespraken de verhouding van spraak- en taal-onderzoek.

Toen dan JAKOBSON, de leerling van den onlangs gestorven phonoloog, prof. Prins TRUBETZKOY, het stelsel der medeklinkers besprak, uitgaand van de grootte der resonantieruimten, klonk hierin een geneigdheid tot het gebruiken van elkaars gegevens door, die heilzamer scheen, dan alle mogelijke hekkenszetterij.

In de middagzitting hield HEINITZ een merkwaardige voordracht over het homogeniteitsbeginsel in de spraakmelodie. Tusschen de verschillende eigenschappen van een klank moet evenwicht bestaan; verandert het timbre bij voorbeeld in een

dialect, dan is een toonhoogte-verandering daarvan het noodwendige gevolg. Is het evenwicht verstoord, dan neemt de spreker dit op onaangename wijze waar door prikkeling van de halfcirkelvormige kanalen! ZWIRNER sprak over zijn phonometrische onderzoekingen betreffende de korte en lange klinkers in het Duitsch en later nog over de verklaring van Röntgenopnamen der articulatie-bewegingen.

De Dinsdagmorgen was met physische en technische onderwerpen gevuld. Het eerst besprak GRÜTZMACHER den melodieschrijver, die door hem te zamen met LOTTERMOSER is ontwikkeld en beschreven. Door aangebrachte verbeteringen is het toestel thans volkomen in staat alle toonhoogtewisselingen bij het spreken op te teekenen. Men ziet in, welk een materiaal dit belooft voor het onderzoek van de normale en pathologische spraak en van de dialecten.

LÜBCKE kondigde het toestel van NEUMANN-SIEMENS en HALSKE aan, dat de geluidssterkte in decibels opteekent. Ook hier openen zich rijke vergezichten. HALÁ uit Praag wees op de noodzakelijkheid de persoonlijke en conventionele eigenschappen der klinkers te ontwarren. FERDINAND TRENDELENBURG, de jongste der beide broers, en physicus, wees onder andere op het merkwaardige verschijnsel, dat wanneer een klankopname in omgekeerde richting wordt weergegeven, waardoor elke grondtoonperiode een aanzwellend i.p.v. een uitklinkend karakter krijgt, de gehoorsindruk nauwelijks wordt gewijzigd. Dit wil zeggen, dat de theorie van HERMANN, hoezeer op zichzelf waar, voor de phonetiek niet belangrijk is. Ook zij men er op bedacht de uitkomst van een analyse niet als de waarheid te zien, doch als een voorstellingswijze.

Hierop volgden van ITTERBEEK uit Leuven, die er op wees, dat in sommige gassen de geluidsenergie verdwijnt in de moleculaire energie, ZWIKKER, die over de acoustiek in groote ruimten sprak (een zaal van 40.000 M³ is onmogelijk geschikt te maken) en ing. VERMEULEN uit Eindhoven, die iets mededeelde over de geluidsregistratie met het systeem van PHILIPS-MILLER.

Zoover gekomen, vertrok het Congres naar Brussel, waar in een stijlvol zaaltje van de Musées du Cinquantenaire eenige voordrachten over radio werden gehouden in afwachting van de komst van Minister HEYMANS, die het Congres hier namens de Regeering ontving. LLOYD JAMES sprak op zijn gewone geestige wijze over wat de commissie van advies den laatsten tijd in Engeland bereikt heeft. BENNET behandelde de radio in de dominions, SELMER somde op, wat genormaliseerd moest worden, MARCEL COHEN deelde mee, dat de omroepers in Frankrijk een examen afleggen en wees tenslotte op enkele bijzonderheden, die het radio-Fransch toont: de uitspraak van de stomme e, vooral in une, het gegemineerd uitspreken van dubbel geschreven medeklinkers en het gebruik van depuis met plaats- in plaats van tijdsbeteekenis.

Hierna werd het mooie, nieuwe radio-instituut bezocht.

Op den Woensdagmorgen waren de onderwerpen uit de physiologie en pathologie der spraak bijeengebracht. SCHILLING besprak zeer duidelijk de verschillen tusschen geblazen, zachten, vasten en harden steminzet. In oscillogrammen had hij den tijd bepaald, gedurende welken de stemspleet geopend, respectievelijk gesloten was, op de door w. TRENDELENBURG aangegeven manier. TRENDELENBURG zelf, de Berlijnsche physioloog, sprak over de koppeling tusschen aanzetstuk en strottenhoofd, waarbij hij op de betrekkelijk sterke demping wees, die den luchtruimten van het eerstgenoemde eigen is. In proeven met strottenhoofdpraeparaten bleek de terugkoppeling niet zoo sterk te zijn, dat de stemlippen het klinkerbeeld in hun trilling zouden toonen. De onregelmatigheden, die zich bij den levenden mensch voordoen, zijn zeker voorzoover zij zich aan de grenzen der registers vertoonen eerder aan ongeschikte innervatie dan aan terugkoppeling te wijten.

Dr. WEISS behandelde mutatiestoornissen. Madame MITRINOVIC uit Warschau is een der eersten, die de klankfilm gebruiken voor het beoordeelen van stem-afwijkingen. Haar zeer mooie materiaal moet ook voor de physiologie van belang zijn. Dr. THIENPONT uit Antwerpen pleitte voor cinematographie van de inwendige bewegingen van den larynx, hetgeen bij laryngoscopie volgens JACKSON kan geschieden.

VERNIEUWE deelde mee, dat geïsoleerde, eenzijdige verlamming van het zachte gehemelte vaak niet bemerkt wordt. Oorzaken zijn onder andere trauma bij tonsillectomie, plaatselijke infecties en zoo voort. Dr. EEMAN uit Gent raadde aan meer directe laryngoscopie toe te passen, waarbij geen anaesthesie of narcose noodig is. Dr. SULYOMI-SCHULMANN uit Boedapest bezag den stotteraar van den kant van zijn constitutie en vond talrijke afwijkingen, waardoor het onjuist schijnt den stotteraar als spraakpatiënt zonder meer te beschouwen (wat men in het algemeen ook niet doet).

's Middags volgden demonstraties in het technicum, waar vooral de aandacht trokken de reeds genoemde geluidsterkte- en toonhoogteschrijvers, evenals de geluidsspectograaf, alle drie door SIEMENS en HALSKE uitgebracht. Ook General Radio en Bell Telephone hadden belangrijke inzendingen.

Men ziet, dat het thans, maar ook pas thans, mogelijk is elk der klankeigenschappen: timbre, hoogte, sterkte snel te bepalen en vast te leggen, ook voor de gewone spraak. De fonetiek treedt hiermee een geheel nieuwe periode in; zij zal haar eigenlijke werk kunnen beginnen, althans als de bedoelde toestellen binnen het bereik der meestal niet zeer kapitaalcrachtige fonetische laboratoria vallen.

Donderdag was het programma naar de zijde der anthropologie georiënteerd en de ochtend was in het bijzonder bestemd voor mededeelingen betreffende de clicks of klakgeluiden. VAN GINNEKEN zette hier zijn opvatting betreffende de spraak-evolutie uiteen. Terwijl in de moderne talen de medeklinkers een bescheiden taak vervullen en als eenvoudige vormsels van korten duur tusschen de klinkerelementen worden ingevoegd, hebben de medeklinkers in den laatsten ijstijd een groot overwicht over de klinkers gehad. Zij hadden toen een samengesteld karakter, waaruit medeklinkergroepen als skl en schr nog zijn overgebleven. Deze samenstellen zijn terug te brengen tot klakgeluiden zooals zij bij Hottentotten en Boschjesmannen, maar ook bij verschillende andere volksstammen nu nog voorkomen. Hoezeer clicks ook onder beschaafden nog van beteekenis zijn, toonde VAN GINNEKEN met een te Nijmegen opgenomen gramofoonplaat, waarop er vele verschillende te hooren waren.

Hierna gaf STOPA een zeer duidelijk overzicht van de klakgeluiden der Hottentotten en Boschjesmannen, waar zij echter ook reeds een stadium van regressie zijn ingetreden. CHATTERJI overzag de spraakklanken der laatste 5000 jaar waarbij als voornaamste veranderingen naar voren kwamen: het verlies der clicks, de verplaatsing van de articulatie naar voren en het ontstaan van een zinsmelodie, die de plaats van gebaren en pantomime is gaan innemen. Prof. PIENAAR had mooie clicks-platen gestuurd en ander materiaal, betrekking hebbende op de klakgeluiden der Zoeloe's.

Ten slotte bracht VAN GILSE van geheel andere zijde, namelijk van die der pathologie, nieuwen steun voor de opvatting, dat de primitieve spraak een klak-spraak is: kinderen, bij wie de larynx buiten werking gesteld is, maken zich een klak-spraak eigen, zelfs dan, wanneer zij te voren nog niet hadden gesproken. Deze spraak is zeer verstaanbaar en wordt door de patiëntjes en ook door andere kinderen zonder meer aanvaard, en door huisdieren verstaan. Den volgenden dag vertoonde VAN GILSE nog een zeer mooie klankfilm hierop betrekking hebbend. Sir RICHARD PAGET gaf als sluitsteen op dit geheel een uiteenzetting van zijn theorie betreffende het ontstaan van de spraak. De mensch is niet een toestellen gebruikend dier, maar een symbolen gebruikend dier.

Hiermee is nog niet eens verslag gedaan van het geheele programma van de Donderdag-ochtend-zitting. GEMELLI gaf in het kort een overzicht van zijn werk waarin de nieuwste fonetische onderzoekingsmethodes volgens zijn eigen constructie reeds toegepast worden, en dat daardoor als voorbeeld kan dienen. Indien voor alle talen dergelijke onderzoekingen zouden worden verricht, zou men in enkele jaren over een uiterst waardevol overzicht kunnen beschikken. Goed toegepaste fonetische laboratoria en fonetici met den ruimen blik van prof. GEMELLI zijn helaas zeer zeldzaam.

Het programma van den Vrijdagmiddag bestond bijna uitsluitend uit mede-

deelingen uit het Phonetisch Laboratorium te Amsterdam. Mej. VAN DANTZIG behandelde het nog steeds niet beslechte vraagstuk van het bestaan der twee korte o's in het Nederlandsch (bok en hok). Ondergeteekende gaf een inleiding op de voordrachten der volgende sprekers, waarin werden aangegeven eenige somatische en psychische eigenschappen en hun correlaties, voorzoover zij voor de spraak van belang kunnen worden geacht, betrekking hebbend op een groep van 118 mannelijke studenten, die als proefpersonen hebben gediend. Ook werd een kort overzicht over het onderzoek van de Sectie Taalkunde en Phonetiek van de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de Drooggelegde Zuiderzeepolders gegeven. Hierop volgden mejuffrouw DAAN met een mededeeling over kenmerkende verschillen in de zinsmelodie in verschillende Nederlandsche dialecten, ir. P. DE BRUYNE, die de voorloopige uitkomsten toonde van de analyse van Nederlandsche klinkers en LEDEBOER VAN WESTERHOVEN, die sprak over het stemmenmateriaal van de genoemde groep en de lees- en spreekmelodie, die deze toonde.

In de groote hal was een tentoonstelling ingericht van fonetisch materiaal, waaraan vooral het Phonetische Laboratorium te Gent, maar verder ook de laboratoria van Milaan en Amsterdam hadden bijgedragen, terwijl er nog verscheiden kleinere inzendingen waren.

Het meest medisch was wel de inzending van RUBBRECHT: gipsafgietsels van boven- en onderkaak, ten deele betrekking hebbend op verscheiden generaties van eenige families en aldus materiaal leverend voor de opvattingen over de erfelijkheid van anomalieën van kaken en gebit. Belangwekkend was het te zien, dat deze Vlaamsche gehemelten bijna zonder uitzondering zeer ruim waren, hoog en breed, althans op het oog. Prof. RUBBRECHT vertelde nog, hoe Vlaanderen met den gunstigen toestand van zijn gebitten een eiland vormt, waarnaast de zeer ongunstige toestand in Zeeuwsch Vlaanderen, in de omtrek van Spa, in Bretagne scherp afsteekt. Voor het laatstgenoemde gebied wordt het drinken van cider als de oorzaak beschouwd; voor de overige tast men in het duister.

Hiermee ben ik aan het eind gekomen van het relaas betreffende dit zoo uitnemend geslaagde congres.

Begrijpelijkerwijze werden tusschentijds nog verschillende bijzondere vergaderingen gehouden. Op Maandag kwam de Phonologische Arbeitsgemeinschaft bijeen. Woensdag en Vrijdag hadden vergaderingen plaats in verband met het tot stand komen van een Internationale Vereeniging voor Phonetische Wetenschappen, waartoe het initiatief van Duitsche zijde was gekomen (prof. WESTERMANN en dr. ZWIRNER). In de Commissie van Voorbereiding werden gekozen: prof. JONES, prof. FOUCHÉ, dr. ZWIRNER, prof. BLANQUAERT, prof. GEMELLI, prof. VAN GINNEKEN en prof. VAN GILSE.

In de slotzitting wees prof. GEMELLI erop, dat de physici en physiologen wat verloren waren onder de overtalrijke linguïsten. Indien verslagen aan physische en physiologische tijdschriften werden gezonden, zou in deze kringen de belangstelling zich misschien uitbreiden.

Het is de bedoeling het volgende congres in Amerika te houden, waarschijnlijk in 1942.

Amsterdam, Augustus 1938.

L. KAISER.